

analytical. The present publication divulges the major stages of formation of the theoretical guidelines and the RCP(b)'s political course in the issues of the production associations in rural areas, in particular of the agriculture's collectivization policy. The final turn toward collectivization took place at the October (1925) Plenum of the RCP(b). Since the late 1920s, the main directions of agrarian policy of the party were as follows: the introduction of the collective farm system, the organization of grain procurements and peasant's de-kulakization, which purpose was to reach the definitive socialization of the Ukrainian village. Similar economic policy has been implemented also in the regions of the German population's compact residence in Ukraine. However, implementation of the agricultural policy in the former German colonies had specific forms due to the authority's preconceived treatment of the German and the Mennonite population as the «tidy farmers», the «kulaks» and the other «anti-Soviet» and «counter-revolutionary» elements. The main conclusion of the study is that introduction of the collective farm system and conduct of the savagely cruel grain procurement campaigns led to the final degradation of agriculture in regions of the German population's compact residence, as well as became the direct cause of the 1932–1933 famine in the German village.

Keywords: economic policy of the RCP(b), agricultural policy, collectivization, grain procurements, the Germans, the Mennonites, economic devastation of the German villages.

Чирко Б. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры психологии и общественных наук, Академия муниципального управления (Украина, Киев), polina_nz@mail.ru

Немецкое село в Украине в условиях сталинской экономической политики (1930-е годы)

Целью исследования является анализ социально-экономического состояния немецкого населения Украины в контексте экономической политики сталинского режима в 1930-х годах. При подготовке публикации применялись общенаучные методы исследований в области исторической и этнологической проблематики – принципы историзма и объективности, а также конкретно-исследовательские методы, в частности, проблемно-хронологический, историко-сравнительный, статистико-аналитический. В предлагаемой публикации показаны этапы формирования теоретических установок и политического курса РКП(б) по вопросам производственных объединений на селе, в частности, политики коллективизации сельского хозяйства. Окончательный поворот в сторону коллективизации определили на октябрьском (1925 года) пленуме ЦК РКП(б). С конца 1920-х годов основными направлениями аграрной политики партии стали внедрение колхозной системы, организация хлебозаготовок и раскулачивания крестьян, цель которых заключалась в достижении окончательной социализации украинского села. Подобная хозяйственная политика осуществлялась и в регионах компактного проживания немецкого населения Украины. Однако реализация аграрной политики в бывших немецких колониях имела специфические формы в связи с предубежденным отношением власти к немецкому и меннонитскому населению как к «крепким хозяевам», «кулакам» и прочим «антисоветским» и «контрреволюционным» элементам. Основными выводами исследования является то, что внедрение колхозной системы и проведение чрезвычайной жестких хлебозаготовительных кампаний привело к окончательной деградации сельского хозяйства в регионах компактного проживания немецкого населения, стали непосредственной причиной голода 1932–1933 годов в немецком селе.

Ключевые слова: экономическая политика РКП(б), аграрная политика, коллективизация, хлебозаготовки, немцы, меннониты, хозяйственная разруха немецкого села.

* * *

УДК 94(477)

Кицак Б. В.,
аспірант кафедри історії України історичного факультету, Житомирський державний університет ім. Івана Франка (Україна, Київ), kitsak_bogdan@mail.ru

ОКУПАЦІЙНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ КАДРІВ В РАЙХСКОМІСАРАТІ «УКРАЇНА» У 1941–1943 РР.

Розглянуто питання функціонування системи підготовки медичних працівників на території Райхскомісаріату «Україна» протягом 1941–1943 рр. Вказано на проблеми, які існували перед окупаційною владою при відновленні системи медичних навчальних закладів. Важливим фактором було здійснення радянською владою евакуації засобів та персоналу медичної галузі, що призвело до надзвичайно складних умов в охороні здоров'я на початку окупації нацистами даного регіону. Для вирішення проблеми нестачі кваліфікованих лікарів німецька адміністрація відновлювала медичні навчальні заклади, фахові школи та вводила короткострокові курси для лікарів. Проте в умовах постійних змін на фронті повністю вирішити питання нестачі медичних працівників для системи охорони здоров'я Райхскомісаріату «Україна» так і не вдалося.

Ключові слова: лікар, війна, охорона здоров'я, медперсонал, окупація, нацистська адміністрація, Райхскомісаріат «Україна».

Період окупації території Української РСР нацистською Німеччиною в роки Другої світової війни перебуває у стані заповнення так званих «білих плям». Одним із маловивчених питань, яке потребує висвітлення, є проблема підготовки медичних працівників для системи охорони здоров'я на території Райхскомісаріату «Україна» в 1941–1943 рр.

В історіографії серед наявних наукових досліджень, які дотично піднімають тему підготовки медичних працівників в період окупації, є дисертаційна робота В. Гінди [1]. На базі архівних матеріалів автор демонструє діяльність навчальних закладів, зокрема медичних інститутів та спеціалізованих шкіл, які займалися підготовкою медичних працівників на території генерального округу «Житомир».

Питання становища медичної сфери та складні умови при підготовці молодих фахівців розглядає у своєму дослідженні Т. Заболотна [2]. У науковій праці дослідниця вказує на низький рівень молодих фахівців, які виходили з медінститутів в період нацистського правління та починали свою практику, надаючи низької якості медичні послуги.

Серед представлених наукових досліджень найбільш повним в плані висвітлення діяльності медичних навчальних закладів з підготовки медичних працівників є праця С. Стельниковича [3; 4].

Отже, аналіз історіографії свідчить, що питання підготовки медичних працівників, а саме лікарів та середнього медичного персоналу на території Райхскомісаріату «Україна» є малодослідженим, що і зумовлює потребу комплексного дослідження даної теми.

Автор статті поставив за мету проаналізувати систему підготовки лікарів та середнього медичного персоналу для системи охорони здоров'я у Райхскомісаріаті «Україна» в 1941–1943 рр.

З початком окупації та створенням Райхскомісаріату «Україна» німецька адміністрація приділяла значну увагу питанню охорони здоров'я. Для німців це було необхідно з двох причин. По-перше, для забезпечення мінімального рівня здоров'я серед місцевого населення, яке повинно було фізично працювати для потреб Райху, а також для відправлення на роботи безпосередньо до Німеччини. По-друге, для уникнення поширення епідемічних захворювань, що значно ускладнювало перебування нацистів на території Райхскомісаріату «Україна». Тому, одним із першочергових завдань для німецької цивільної адміністрації було якнайшвидше відновити медико-санітарну мережу в Райхскомісаріаті «Україна» [5].

На початку окупації, а пізніше зі створення цивільної адміністрації в Райхскомісаріаті «Україна» нацистське керівництво зіштовхнулося з рядом проблем у сфері охорони здоров'я. Німці отримали у спадок зруйновану систему медичного обслуговування, включаючи медичні установи, навчальні заклади з підготовки медичних кадрів і персоналу та аптечну мережу.

На початку військових дій на території Української РСР літом 1941 р., радянська влада провела евакуаційні заходи, які були одними із найбільш масштабних у світовій історії. Евакуація багато в чому визначила подальший хід війни для СРСР. Тому для Райху евакуація, зокрема медичної галузі, значною мірою утруднювала перебування на окупованій території УРСР та реалізацію запланованої політики.

Першочерговій евакуації у медичній галузі УРСР підлягали кадрові інститути, які забезпечували практично повністю систему охорони здоров'я професійними лікарями та середнім медичним персоналом. Станом на початок 1941 р. в УРСР функціонувала розвинена структура кадрових медичних установ, серед яких 8 медичних інститутів, 2 стоматологічних інститути, 3 фармацевтичних інститути та 5 інститутів удосконалення лікарів [6, арк. 25].

До початку окупації в Українській РСР працювало загалом 32 208 лікарів. Проте після проведення декількох мобілізаційних хвиль приблизно 50% їх було залучено в ряди Червоної армії. З неомобілізованих лікарів близько 10 тисяч було евакуйовано на схід СРСР [6, арк. 28]. Таким чином, в УРСР залишилось приблизно 6–7 тисяч лікарів, які були тепер у розпорядженні німецької адміністрації.

Однак евакуаційні процеси були неповними та непередбаченими, оскільки акцент робився в першу чергу на військово–промисловий комплекс. Це, у свою чергу, призвело до великих втрат у медичній галузі Української РСР. Через організаційні проблеми не були евакуйовані значна кількість установ, інституцій та кваліфікованих кадрів медичної галузі, які згодом були використані німецькою адміністрацією для реалізації власної політики.

Враховуючи масштаб евакуаційних заходів, включаючи кваліфікованих лікарів, питання медперсоналу стало для німецької цивільної влади ключовою проблемою під час відновлення системи охорони здоров'я в Райхскомісаріаті «Україна» [7].

Окупаційна система розподілу кадрів передбачала забезпечення в першу чергу великих міст та містечок, де квартирувалися німецькі війська і де розміщувалися представники військової і цивільної адміністрації. Оскільки протягом всього періоду окупації відчувався гострий дефіцит у медичних працівниках, тому в сільській місцевості з невеликою кількістю населення часто були відсутні професійні лікарі та медперсонал. Окупаційна влада відправляла в села лікарів тоді, коли ситуація на селі була загрозливою в плані епідемічних захворювань [8]. Однак навіть і такі випадки були поодинокими і загалом ситуація з медпрацівниками, які обслуговували села, була вкрай критичною.

Масштаб проблеми медичних кадрів можна побачити використовуючи наступну формулу – кількість лікарів на кількість населення. За даними нацистської адміністрації, у Полтаві станом на початок окупації проживало 74 821 особа [9, арк. 45]. Станом на лютий 1942 р. у місті працювало 534 медичних працівники, з яких 150 лікарів [10]. Тобто, один професійний лікар повинен був обслуговувати приблизно 500 людей. Це катастрофічна цифра, яка демонструє кризовий стан всієї системи забезпечення медичними кадрами.

У зв'язку із такою ситуацією, на початку 1942 р. керівник відділу охорони здоров'я Імперського міністерства для Східних окупованих земель оберштаблікар доктор Вагнер, здійснив робочу поїздку територією Райхскомісаріату «Україна». Після інспектування становища медичної галузі було повідомлено про надзвичайно складні умови в даній сфері. Вагнер акцентував увагу на тому, що відділ охорони здоров'я Імперського комісаріату України охоплює усі органи громадського здоров'я: лікарні, санітарне законодавство, управи охорони здоров'я генеральних округів. Крім того у сфері відповідальності

відділу лежить керівництво гігієнічними заходами проти епідемічних хвороб, управління аптекарською і зуболікувальними справами [11].

Для покращення становища в системі забезпечення кадрами в м. Житомирі міською управою в серпні 1942 р. було прийнято рішення про звільнення з табору військовополонених лікарів, які були направлені в медичні установи міста [12, арк. 16зв, 17]. Це дало можливість на певний період покращити становище. Так, вже у жовтні 1942 р. у житомирській міській лікарні працювали 14 лікарів, 3 лікарі–парктиканти, 32 медсестри, понад 60 осіб молодшого медперсоналу [13]. Однак загальна ситуація в генеральному окрузі «Житомир» була не такою позитивною. На півночі регіону кількість фахових спеціалістів була вкрай низькою порівняно в великими містами. Наприклад, штат районної лікарні м. Житковичи включав лише 4 особи: лікаря, фельдшера, медсестру та санітарку [14, арк. 133].

Тому, одним із перших кроків, які змушені були робити німці для налагодження системи охорони здоров'я в плані забезпеченості професійними медпрацівниками, стало відновлення діяльності медичних навчальних закладів. У Вінниці 15 лютого 1942 було відновлено навчання на 5 курсі медичного інституту, на якому продовжило навчання 86 студентів [15]. У вересні 1942 р. відбувся випуск молодих лікарів, яких відразу було спрямовано на закриття найбільш проблемних районів, де були практично відсутні медичні кадри. Крім того, Вінницький медінститут починаючи з нового 1942/1943 навчального року відновив процес навчання на 1 курсі, на який було прийнято 195 осіб. Водночас 95 осіб було прийнято на 4 курс [16]. Враховуючи гострий дефіцит стоматологів та фармацевтів, при інституті було утворено фармацевтичний факультет [17].

Після встановлення окупаційного режиму в Черкасах було відновлено функціонування фельдшерської та зуболікарської шкіл. В червні 1942 р. дані заклади випустили перших спеціалістів, яких було направлено відразу на роботу [18]. У Дніпропетровську місцевий медінститут випустив 117 лікарів, яких було розподілено по різним районам для доукомплектування медичних установ персоналом [19]. У Вінниці в серпні 1942 р. підходив до кінця випуск 80 фахівців, які мали отримати кваліфікацію лікарів [20].

Вже літом 1942 р. Київський медичний інститут оголосив набір студентів на 1 курс лікувального, стоматологічного та фармацевтичного факультетів [21]. Можливість вступити до навчального закладу без іспитів мали особи, в яких була повна середня освіта. Подібний набір на новий навчальний рік було оголошено в цілому рядові медичних навчальних закладів по всій території Райхскомісаріату «Україна» [20].

З метою підвищення кваліфікації молодих спеціалістів німецька адміністрація вводила нові програми навчання за німецьким зразком в українські медичні навчальні заклади. За наказом керівника відділу охорони здоров'я Імперського міністерства для Східних окупованих земель доктора Вагнера, роботу в навчальних інститутах було реорганізовано починаючи з 1942/1943 навчального року на німецький лад [23]. Так, Київський медичний інститут перейшов на нову програму викладання, взявши за основу програму медичного факультету Берлінського університету ім. Фрідріха–Вільгельма [17]. Проте, незважаючи на

нові програми, за спостереженнями професора Зюкова, який працював в Жовтневій лікарні міста Києва під час окупації, Київський медінститут випускав низькопробних лікарів [22, арк. 82]. Це пояснюється тим, що були відсутні будь-які умови для того, щоб студенти могли отримувати практичні знання. Не було обладнаних лабораторій, інструментарію, мікроскопів, навчальних посібників, опалюваних приміщень [22, арк. 84]. Такі умови виникли в зв'язку з проведеною евакуацією радянською владою в Київському медичному інституті в 1941 р., який спочатку було евакуйовано в Харків, потім в Челябінськ. Було евакуйовано професорсько-викладацького складу і співробітників – 250 осіб та 500 членів сімей, студентів – 1000 чол. Крім того, вивезли апаратуру, мікроскопи, лабораторне майно, обладнання, бібліотеку клінік, частину бібліотеки [22, арк. 61].

Складна ситуація була також і в питанні забезпечення фахівцями аптечної мережі Райхскомісаріату «Україна». Для цього німецька адміністрація запровадила короткострокові фахові курси, які повинні були частково вирішити питання медперсоналу для аптек. Влітку 1942 р. було відкрито аптекарські курси в Луцьку, на яких навчалися 19 осіб [23].

В Полтаві було відкрито фармацевтичну та фельдшерську фахові школи. В 1942/1943 навчальному році відновила свою роботу фармацевтична школа в Умані, в якій розпочали навчання 221 учень [24]. В Черкасах було відновлено силами української допоміжної адміністрації діяльність медичної школи, яка у 1942 навчальному році випустила понад 90 фельдшерів, які відразу були направлені на роботу [25].

На початку 1943 р. закінчилися також фармацевтичні курси в Ковелі, які випустили 38 фахівців аптекарської справи. Випускники були розподілені в аптеки Ковеля та районних міст Ковельської округи [26].

Для допоміжної української адміністрації, яка безпосередньо реалізовувала нацистську політику, важливим питанням стало відновлення фахових шкіл та курсів з підготовки медичних сестер. Так, вже 9 травня 1942 р. в м. Луцьку закінчили курс медичних сестер 50 жінок, які отримали свідоцтва з правом праці в шпиталях та амбулаторіях [27].

Політика німецької адміністрації була спрямована в першу чергу на мінімальне забезпечення життєдіяльності системи охорони здоров'я. В зв'язку з таким підходом питання медичних кадрів залишилося невирішеною проблемою протягом всього періоду окупації нацистами Райхскомісаріату «Україна». Практична відсутність умов для навчання та підготовки професійних медичних кадрів поглиблювала і без того скрутне становище медичної галузі.

Складна ситуація призвела до того, що нацистська адміністрація змушена була вводити спеціалізовані програми, такі як курси удосконалення лікарів. Ці курси мали на меті перекваліфікувати всіх молодих вузьких спеціалістів за типом колишніх земських лікарів, що лікували від різних захворювань [17].

У зв'язку з поганою та неналагодженою системою підготовки медичних кадрів для системи охорони здоров'я Райхскомісаріату «Україна», були частими випадки, коли медичні установи очолювали молоді фахівці без досвіду роботи. Так, у 1943 році нововідкрити медамбулаторію в селі Юрківці Оріхівського району очолив молодий

медпрацівник О. Г. Махноріла Такі випадки свідчать про загальне критичне становище системи забезпечення та розподілу медичними працівниками установ охорони здоров'я.

Важливими у діяльності лікарів було питання оплати праці. Лише з 1943 р. почала реалізовуватися практика введення гонорарів за проведення комплексного обслідування лікарем однієї особи. Гонорари виплачувались за обслідування робітників в розмірі від 0,70 крб. до 5 крб. з особи [28]. Крім того медичні послуги коштували дорого для більшості населення. Тому лікарі одночасно з роботою в нацистських медичних закладах налагоджували приватну лікарську практику, що давало змогу отримувати додатковий прибуток [29, арк. 3]. В зв'язку з цим німецька адміністрація видала відповідне розпорядження про обов'язкову реєстрацію всіх лікарів, які мали бажання займатися приватною лікарською практикою [30]. Після реєстрації лікарі повинні були отримати відповідний дозвіл від відділу охорони здоров'я про можливість надання приватних медичних послуг. У разі відсутності дозволу на здійснення відповідної діяльності на лікарів накладався штраф.

Отже, німецька окупаційна політика в питанні підготовки медичних кадрів у Райхскомісаріаті «Україна» загалом була спрямована на мінімальне забезпечення потреб системи охорони здоров'я. Такий підхід призвів до того, що професійні медпрацівники були задіяні у великих містах та містечках, які обслуговували німців та фольксдойче. В той же час українське населення Райхскомісаріату «Україна» забезпечувалося професійними лікарями за залишковим принципом, що в кінцевому результаті привело до загального погіршення стану здоров'я громадян та масового поширення епідемій.

Список використаних джерел

- Гінда В. В. Освіта в роки німецької окупації у генеральному окрузі «Житомир» (1941–1944 рр.): дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В. В. Гінда. – Черкаси, 2007. – 223 с.
- Заболотна Т. Життя та побут міського населення напередодні та в роки окупації (1941–1944 рр.) / Т. Заболотна // Україна в другій світовій війні: погляд з XXI ст.: Історичні нариси: у 2-х кн. Кн.2 / Нац. акад. наук України, Інститут історії України. – Київ: Наукова думка, 2011. – Кн.2. – С.7–44.
- Степаникович С. В. Житомирсько-Вінницький регіон в умовах нацистської окупації (1941–1944 рр.) / С. В. Степаникович. – Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2015. – 592 с.
- Степаникович С. Медичне обслуговування на території генерального округу Житомир (друга половина 1941 – початок 1944 рр.) / С. Степаникович // Волинські історичні записки: зб. наук. праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – Т.11. – С.5–12.
- Нове українське слово (Київ). – 1943. – 9 лютого.
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.342. – Оп.14. – Спр.373. – 72 арк.
- Вісті для українських селян. – 1942. – 15 жовтня.
- Дніпропетровська газета (Дніпропетровськ). – 1942. – 17 січня.
- ЦДАВО України. – Ф.3206. – Оп.2. – Спр.231. – 50 арк.
- Дніпропетровська газета (Дніпропетровськ). – 1942. – 7 лютого.
- Маріупольська газета (Маріуполь). – 1942. – 19 березня.
- Держархів Житомирської обл. – Ф.Р-5013. – Оп.2. – Спр.13745. – 162 арк.
- Голос Волині (Житомир). – 1942. – 17 жовтня.
- Дзяржаўны архіў Гомельскай вобласці. – Ф.Р-1846. – Оп.1. – Спр.3. – 72 арк.
- Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 22 липня.
- Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 17 вересня.
- Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 20 серпня.
- Українська думка (Черкаси). – 1942. – 13 червня.

19. Дніпропетровська газета (Дніпропетровськ). – 1942. – 29 травня.
20. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 27 серпня.
21. Українська думка (Черкаси). – 1942. – 8 серпня.
22. ЦДАВО України. – Ф.4620. – Оп.3. – Спр.243а. – 144 арк.
23. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 2 серпня.
24. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 8 жовтня.
25. Вінницькі вісті (Вінниця). – 1942 р. – 10 вересня.
26. Нове українське слово (Київ). – 1943. – 26 січня.
27. Нова доба (Бердичів). – 1942. – 23 травня.
28. Дзвін волі (Біла Церква). – 1943 р. – 25 липня.
29. ЦДАВО України. – Ф. КМФ–8. – Оп.1. – Спр.223. – 3 арк.
30. Українська думка (Черкаси). – 1941. – 11 листопада.

References

1. Hinda V. V. Osvita v roky nimetskoj okupatsii u heneralnomu okruzi «Zhytomyr» (1941–1944 rr.): dys. ... kand. ist. nauk: spets. 07.00.01 «Istoriia Ukrainy» / V. V. Hinda. – Cherkasy, 2007. – 223 s.
2. Zabolotna T. Zhyttia ta pobut miskoho naselennia naperedodni ta v roky okupatsii (1941–1944 rr.) / T. Zabolotna // Ukraina v druhii svitovii viini: pohliad z XXI st.: Istorychni narysy: u 2–kh kn. Kn.2 / Nats. akad. nauk Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy. – Kyiv: Naukova dumka, 2011. – Kn.2. – S.7–44.
3. Stelnykovych S. V. Zhytomyrsko–Vinnytskiy rehion v umovakh natsystytskoi okupatsii (1941–1944 rr.) / S. V. Stelnykovych. – Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok, 2015. – 592 s.
4. Stelnykovych S. Medychno obsluhovuvannia na terytorii heneralnoho okruhu Zhytomyr (druga polovyna 1941 – pochatok 1944 rr.) / S. Stelnykovych // Volynski istorychni zapysky: zb. nauk. prats. – Zhytomyr: Vyd–vo ZhDU im. I. Franka, 2013. – T.11. – S.5–12.
5. Nove ukrainske slovo (Kyiv). – 1943. – 9 liutoho.
6. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vsyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (dali – TsDAVO Ukrainy). – F.342. – Op.14. – Spr.373. – 72 ark.
7. Visti dlia ukrainaykhyk selian. – 1942. – 15 zhovtnia.
8. Dnipropetrovska hazeta (Dnipropetrovsk). – 1942. – 17 sichnia.
9. TsDAVO Ukrainy. – F.3206. – Op.2. – Spr.231. – 50 ark.
10. Dnipropetrovska hazeta (Dnipropetrovsk). – 1942. – 7 liutoho.
11. Mariupolska hazeta (Mariupol). – 1942. – 19 bereznia.
12. Derzharkhiv Zhytomyrskoi obl. – F.R–5013. – Op.2. – Spr.13745. – 162 ark.
13. Holos Volyni (Zhytomyr). – 1942. – 17 zhovtnia.
14. Dziarzhayny arkhiv Homelskai voblastsi. – F.R–1846. – Op.1. – Spr.3. – 72 ark.
15. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 22 lypnia.
16. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 17 veresnia.
17. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 20 serpnia.
18. Ukrainska dumka (Cherkasy). – 1942. – 13 chervnia.
19. Dnipropetrovska hazeta (Dnipropetrovsk). – 1942. – 29 travnia.
20. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 27 serpnia.
21. Ukrainska dumka (Cherkasy). – 1942. – 8 serpnia.
22. TsDAVO Ukrainy. – F.4620. – Op.3. – Spr.243a. – 144 ark.
23. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 2 serpnia.
24. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 8 zhovtnia.
25. Vinnytski visti (Vinnytsia). – 1942 r. – 10 veresnia.
26. Nove ukrainske slovo (Kyiv). – 1943. – 26 sichnia.
27. Nova доба (Berdychiv). – 1942. – 23 travnia.
28. Dzvyn voli (Bila Tserkva). – 1943 r. – 25 lypnia.
29. TsDAVO Ukrainy. – F. KMF–8. – Op.1. – Spr.223. – 3 ark.
30. Ukrainska dumka (Cherkasy). – 1941. – 11 lystopada.

Kytsak B. V., postgraduate student of History of Ukraine Department of History Faculty of Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), kitsak_bogdan@mail.ru

Occupation system of preparing medical staff in Reichskommissariat «Ukraine» in 1941–1943

The questions of functioning of the training system of medical staff on the territory of the Reichskommissariat «Ukraine» during 1941–1943. Revealed the problems that faced the occupation authorities on restoring the system medical schools. An important factor for the Soviet authorities was the evacuation of the facilities and medical staff, which led to extremely difficult conditions in health care system at the beginning of the occupation by the Nazis in the region. For solving the shortage of qualified doctors, the German administration restored medical schools, professional schools and initiated short-term courses for doctors. However, under the conditions of constant changes at the battlefield the problem of shortage of medical staff in the health care system of the Reich Commissariat «Ukraine» failed to solve.

Keywords: doctor; war; health care system; medical staff; occupation; the Nazi administration; Reichskommissariat «Ukraine».

Кицак Б. В., аспирант кафедры истории Украины исторического факультета, Житомирский государственный университет им. Ивана Франко (Украина, Житомир), kitsak_bogdan@mail.ru

Оккупационная система подготовки медицинских кадров в Райхскомисариате «Украина» в 1941–1943 гг.

Рассмотрены вопросы функционирования системы подготовки медицинских работников на территории Райхскомисариата «Украина» в течение 1941–1943 гг. Указано на проблемы, которые существовали перед оккупационными властями при восстановлении системы медицинских учебных заведений. Важным фактором было осуществление советской властью эвакуации средств и персонала медицинской отрасли, что привело к чрезвычайно сложным условиям в здравоохранении в начале оккупации нацистами данного региона. Для решения проблемы нехватки квалифицированных врачей немецкая администрация восстанавливала медицинские учебные заведения, профессиональные школы и вводила краткосрочные курсы для врачей. Однако в условиях постоянных изменений на фронте полностью решить вопрос нехватки медицинских работников для системы здравоохранения Райхскомисариата «Украина» так и не удалось.

Ключевые слова: врач; война; здравоохранение; медперсонал; оккупация; нацистская администрация; Райхскомисариат «Украина».

УДК 94(477.8):355.27«1939/1945»

Куриляк О. В., аспирант, Інститут історії, політології і міжнародних відносин, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника» (Україна, Івано–Франківськ), casey4627@gmail.com

НОРМАТИВНО–ПРАВОВА БАЗА РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ МОБІЛІЗАЦІЙ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Розглянуто документи, що регулювали процес призову до лав Червоної армії на звільнених територіях України впродовж 1943–1944 рр. Встановлено, що з початком звільнення Лівобережної України в 1943 р. пріоритет у мобілізаційній роботі було надано діючій армії. Поруч з цим було встановлено порядок призову різних категорій громадян. На практиці ж, проведення мобілізації привело до численних порушень, наслідком чого стало використання цюю мобілізованого і ненавченого поповнення у наступальних боях.

Якщо на території Лівобережної України питання призову в армію місцевого населення не брались під сумнів, то в Західній Україні воно перетворилось на проблему. Лише після звернень ряду військових та партійних діячів до Й. Сталіна мобілізацію було вирішено проводити на загальних підставах. На додачу до цього, протягом 1944 р. було видано декілька додаткових постанов ДКО про мобілізацію в західноукраїнському регіоні різних вікових категорій та ряд розпоряджень Головного політичного управління РСЧА про посилену агітаційну роботу із новим поповненням.

Ключові слова: мобілізація, армія, Західна Україна.

(Продовження. Початок вип.112)

9 лютого 1942 р. Ставкою ВГК було видано наказ №089 «Про призов в Червону армію громадян, які проживають на звільнених від окупації територіях», що став ключовим у проведенні мобілізацій в Україні в 1943 р. Він надавав право військовим радам діючих армій самостійно поповнювати свої частини населенням із визволених територій. Призову підлягали особи від 17 до 45 років. Для реалізації цього наказу в арміях мали бути сформовані запасні полки, які мали здійснювати відсів, призов та бойову підготовку даних контингентів. У відповідності до наказу таке рішення було прийняте у зв'язку тим, що підготовлене поповнення для діючої армії через транспортні труднощі часто затримувалось і несвоєчасно прибувало в армію [11, с. 88–89].

На перший погляд наказ Ставки ВГК №089 виглядає доволі «ліберальним» нововведенням, адже ще донедавна у своїх промовах й наказах Й. Сталін засуджував людей, які залишилися на окупованій території, військовополонених називав «дезертирами», родини яких підлягали репресіям.